Hoivamaatalouden kiinnostavuus ja laajenemispotentiaali maatilojen näkökulmasta

Tarkastelu Etelä-Savosta

Valtakunnalliset Green Care Päivät, Rantasalmi

15-16.9.2016

Päivi Pylkkänen

HY/Ruralia-instituutti

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

HOIVAFARMI

Sisältö

- Lähtökohtia
- Hoivafarmi-hanke
- Hoivamaatalouden käsiteestä ja kyselyn toteutus
- Nostoja kyselyn tuloksista: kiinnostus, asiakasryhmät, palvelumuodot, ohjaavat motiivit, resurssitekijät, edistävät ja ehkäisevät tekijät
- Pohdintaa ja keskustelua

Lähtöoletus ja tehtävä

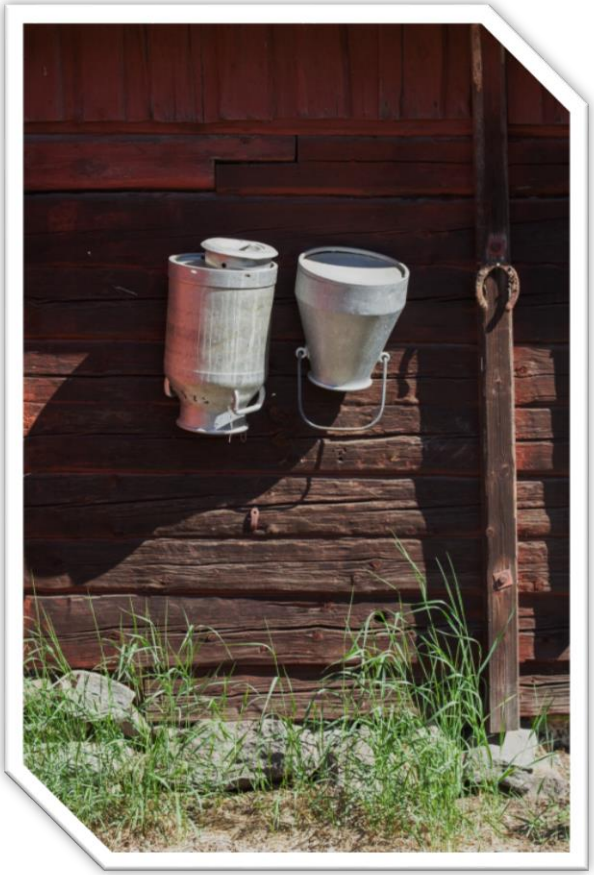

- Etelä-Savossa on maataloutta täydentävän tai korvaavan liiketoiminnan JA uusien hoiva tai hyvinvointipalvelujen yhtäaikaista kysyntää
- Tehtävänä tuottaa tietoa Etelä-Savon maatilojen nyky-kiinnostuksesta hoivamaatalouden toimintamuotoja kohtaan.

Hoivafarmi-hanke

- Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan laitokset ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.
- 11/2014 – 10/2016 (jatkunee 12/2016).
- Hankkeessa kehitetään maatila-avusteisia hoivapalveluja, päivätoimintaa, työtoimintaa ja perhehoitoa erityisryhmille sekä tuotetaan tietoa toiminnan vaikutuksista asiakkaisiin, maatilaan ja maaseutuun.
- Yhteistyökumppaneina ovat Juvan kunnan vanhuspalvelut, Vaalijalan Savoset-monipalvelukeskukset Mikkelistä ja Pieksämäeltä, kaksi maitotilaa puutarha, hevostalli sekä neljä maaseutuympäristössä toimivaa hoiva-alan yritystä.
- Hanketta rahoittavat Etelä-Savon ELY-keskus (ESR) ja emt. tahot.

Hoivamaatalouden käsite (kyselyssä)

Kiinnostaako hyvinvointialan palvelutoiminta maatalouden rinnalla?

- ”Maatilaa ja maaseutuympäristöä voi hyödyntää hyvinvointia ja terveyttä edistävien palvelujen tuottamisessa. Kutsumme tällaista toimintaa hoivamaataloudeksi”.
- ”Tässä tutkimuskyselyssä selvitämme Etelä-Savon maatilojen kiinnostusta hoivamaatalouden toimintamuotoja kohtaan”
- Millaisia palveluja hoivamaataloudessa voi tarjota? ”Ollakseen hoivamaataloutta, oletuksena on, että palveluun sisältyy jokin tietoinen ja tavoitteellinen maatilaa, sen ympäristöä tai elämiä toiminnassa hyödyntävä osuus”.

Kyselyn toteutus

- Hoivamaataloutta koskeva aikaisempi tieto, haastattelut ja osallistuva havainnointi taustoittivat kyselyä, sen teemoja ja rakennetta
- Verkkokysely Etelä-Savon maatiloille, joilta löytyi Mavin rekisteristä sähköposti (1815 yhteystietoa).
- Kysely auki 8.4-8.5.16 (ml.1 muistutus)
- Kyselyssä arvottiin vastaus-aktiivisuuden nostamiseksi lahjakortteja
- Tallennettuja vastauksia saatiin 214
- Vastausprosentiksi muodostui 12,4

Maatalouden tila (Etelä-Savo)

- Noin 2500 maatilaa, josta kolmannes nautakarjataloutta
- Maa- metsä- ja puutarhatalouden osuus maakunnan työpaikoista 8,3 % (koko maa 3,4 %)
- Maa- ja puutarhatalouden kannattavuus heikentynyt niin Etelä-Savossa kuin koko maassa jo useita vuosia peräkkäin (Luke 2016).
- Vuoden 2015 maataloustuotannon työtuntiansio C tukialueilla (Etelä-Savo) keskimäärin 2,7 euroa/työtunti. (Luke Taloustohtori)
- Etelä-Savossa etenkin kotieläintaloudesta luopuminen nopeaa (lähes 6 % vuodessa). Suurin peruste heikko kannattavuus.
- Enemmistö luopuvista kotieläintiloista jatkaa kasvinviljelytilana. (Gallup Elintarviketieto 2014)

->Vielä työikäisillä viljelijöillä/viljelijäperheillä usein reaalinen liitännäis- tai korvaavan elinkeinon tarve

TULOKSIA

Tarkasteltavat alueet

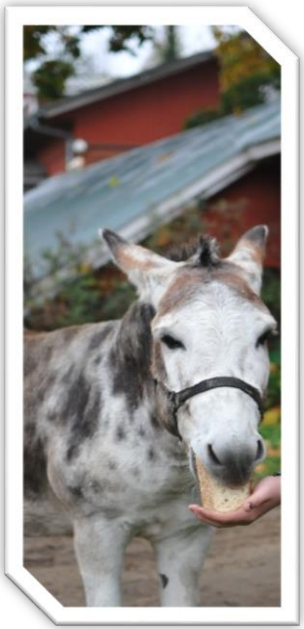

1. Kiinnostuneisuus hoiva- ja hyvinvointipalvelujen mahdollisiin asiakasryhmiin ja palvelumuotoihin
2. Hoiva- ja hyvinvointialaa tukevien tilakohtaisten resurssien ja motivaatiotekijöiden sekä kannustimien ja ehkäisevien tekijöiden tunnistaminen
3. Alalla jo toimivien tulevaisuudensuunnitelmat
4. Alalle tuloa estävien tai rajoittavien tekijöiden tunnistaminen maatiloilla, joilla ei ollut lainkaan mahdollisuutta tai kiinnostusta toimia alalla

Yleiskatsaus:

Kiinnostunut jossain määrin / Ei vähäkään kiinnostusta tai mahdollisuutta toimia alalla

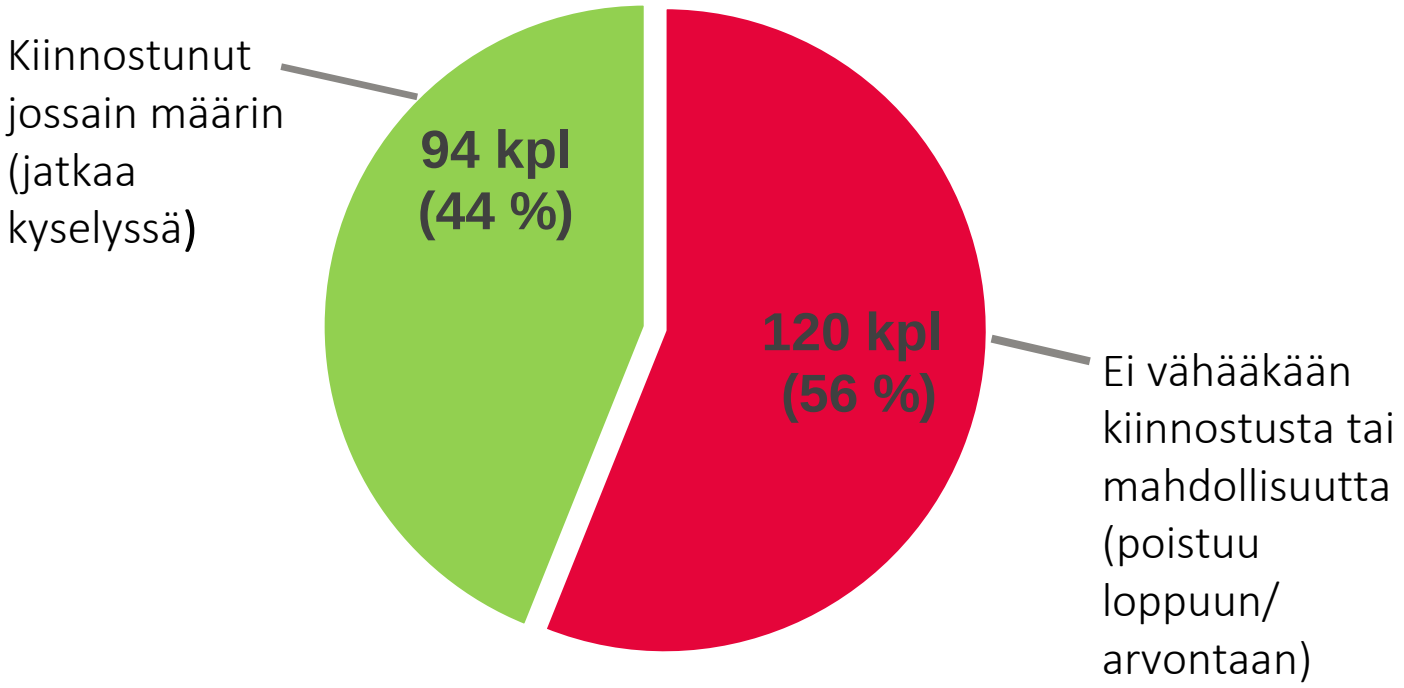

Mahdollisten asiakasryhmien kiinnostavuus

% vastaajista, jotka antoivat kyseiselle asiakasryhmälle arvion 5=Erittäin kiinnostava tai 4 = Melko kiinnostava (n= 94)

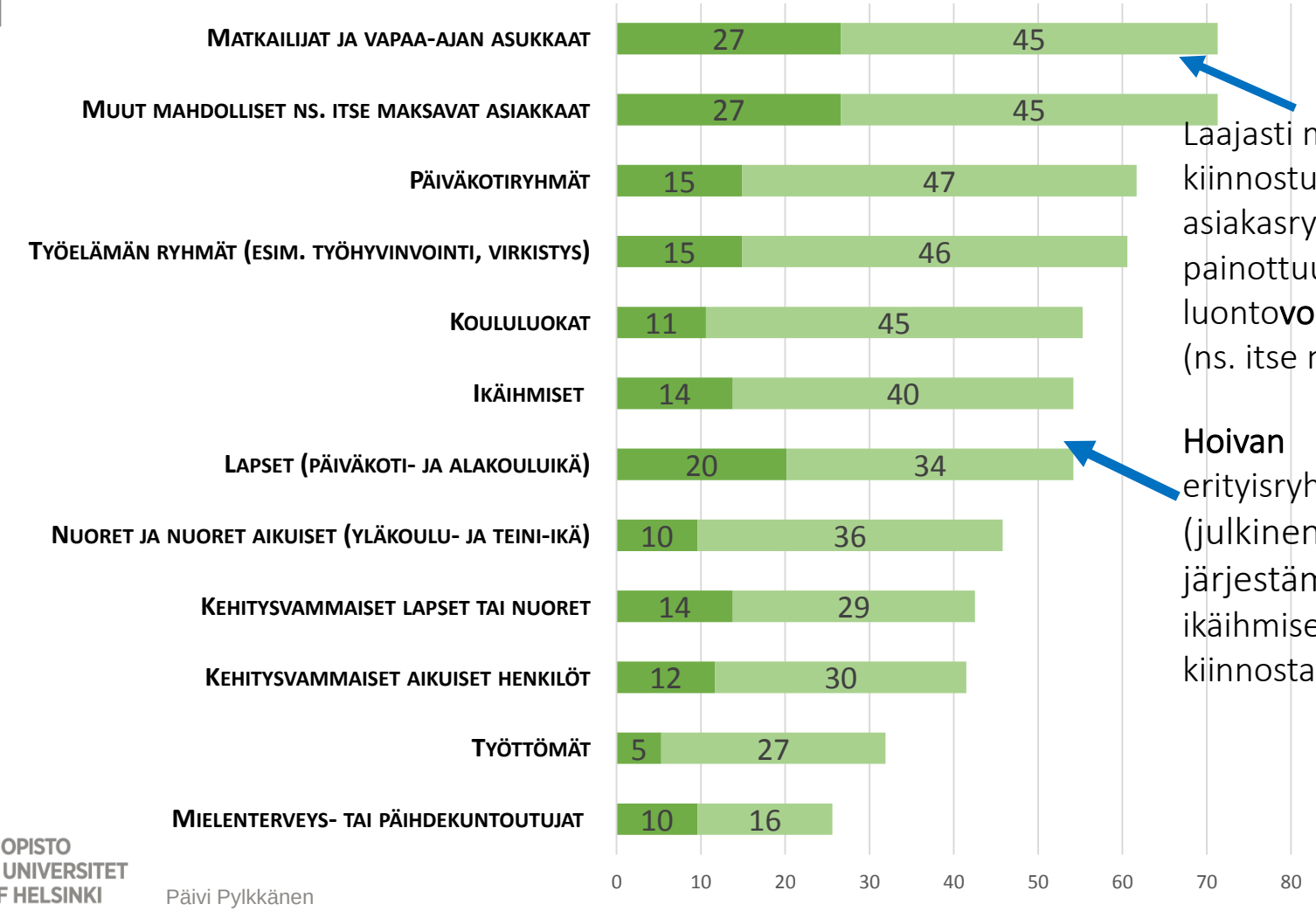

Laajasti mitattuna kiinnostus eri asiakasryhmiin painottuu luonto**voimaan** (ns. itse maksavat)

Hoivan erityisryhmistä (julkinen järjestämisvastuu) ikäihmiset ja lapset kiinnostavat eniten

Mahdollisten palvelumuotojen kiinnostavuus

(% vastaajista, arviot asteikolla 1-5) (n=94)

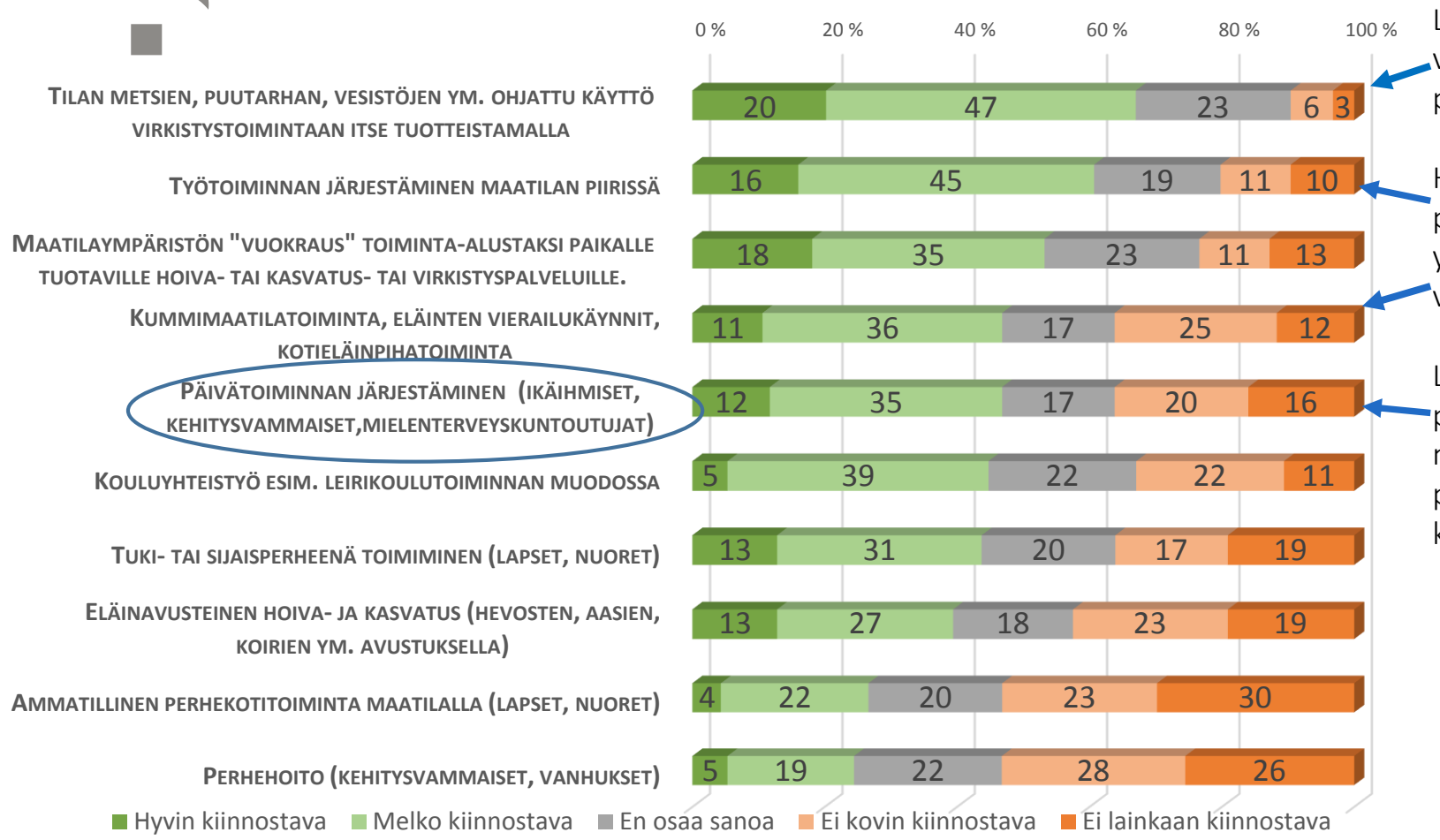

Luonto**voiman** ja virkistyksen omat palvelut

Hoivan ja voiman palvelumuotoja yhteistyö-verkostona

Luonto**hoivan** palvelu-muodoista päivätoiminta kiinnostaa eniten

Hoivamaataloudesta kiinnostuneiden motiivit

(% vastaajista, arviot asteikolla 1-5) (n=94)

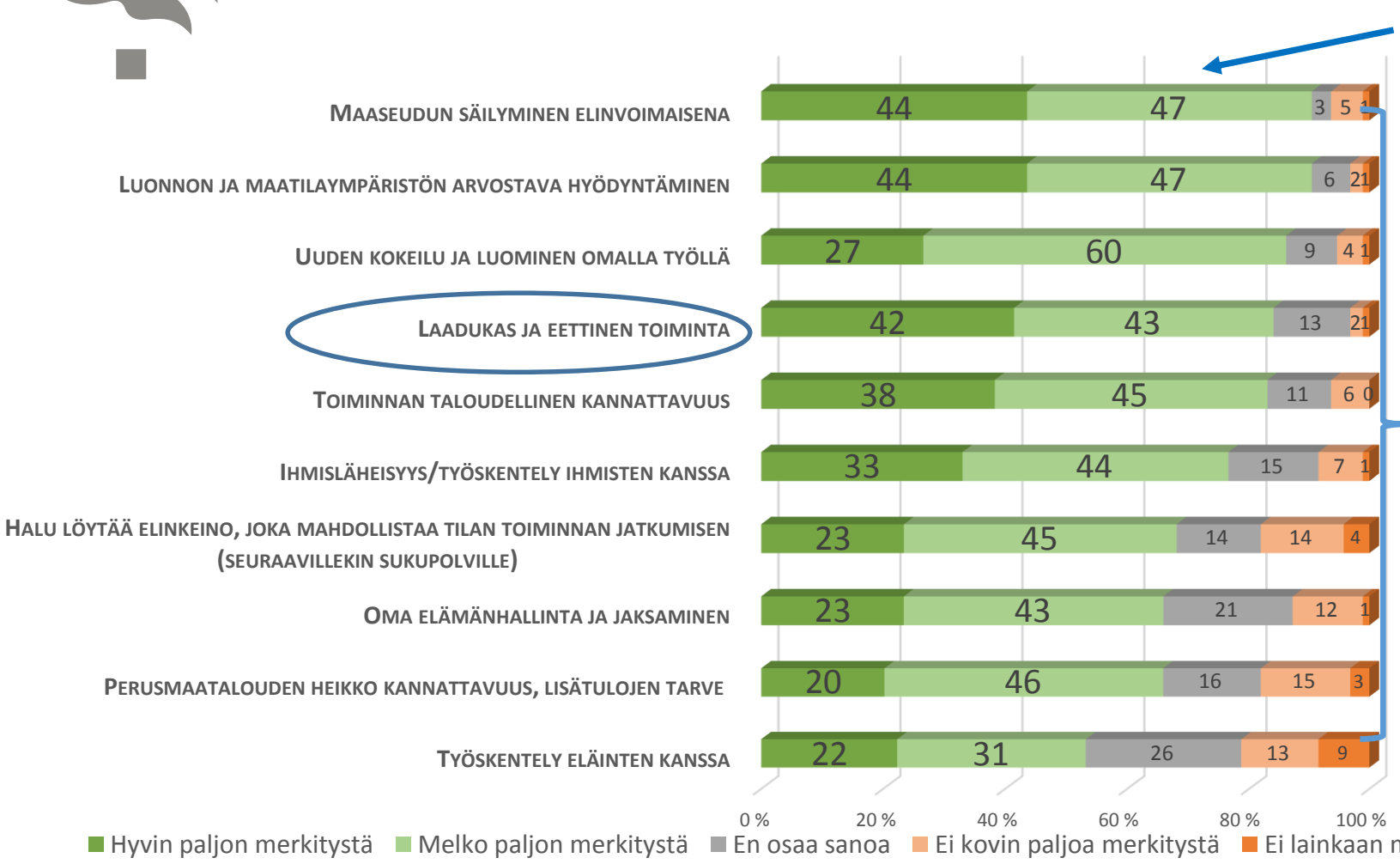

Hoivamaa-taloudesta kiinnostuneet haluavat ennen muuta vaalia elävää maaseutua ja ympäristöä

Alasta kiinnostuneilla on verraten yhtenäinen arvopohja

Arviot käytettävissä olevista resursseista

(% vastaajista, arviot asteikolla 1-5) (n=94)

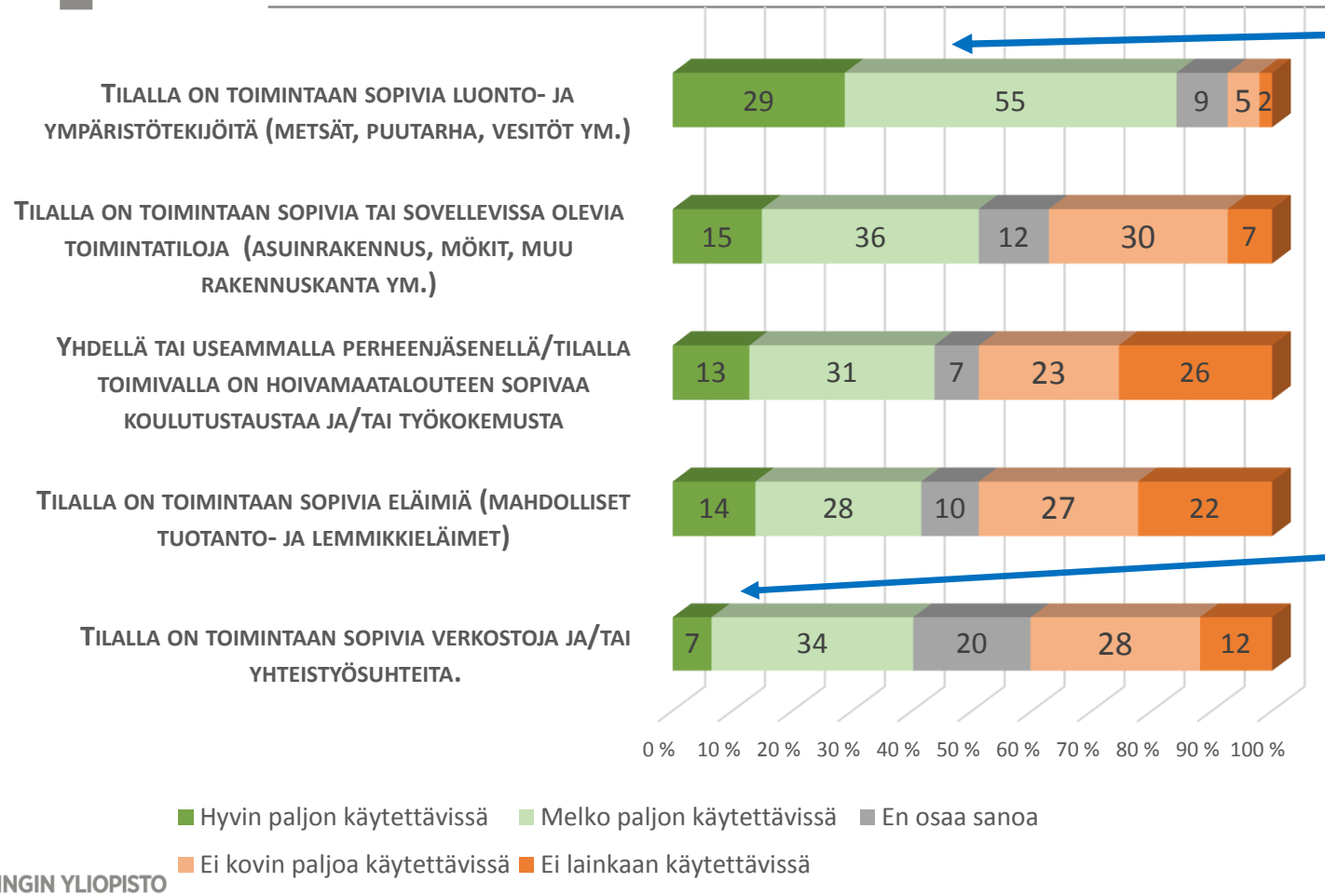

Hoivamaataloudesta kiinnostuneet näkevät eniten resursseja tilan luonto- ja ympäristötekijöissä.

Vähiten resursseja nähdään tilan verkostoissa ja yhteistyösuhteissa

Mitä toimenpiteitä hoivamaatalouden kehittyminen yleisesti ottaen edellyttää?

(% vastaajista, arviot asteikolla 1-5) (n=94)

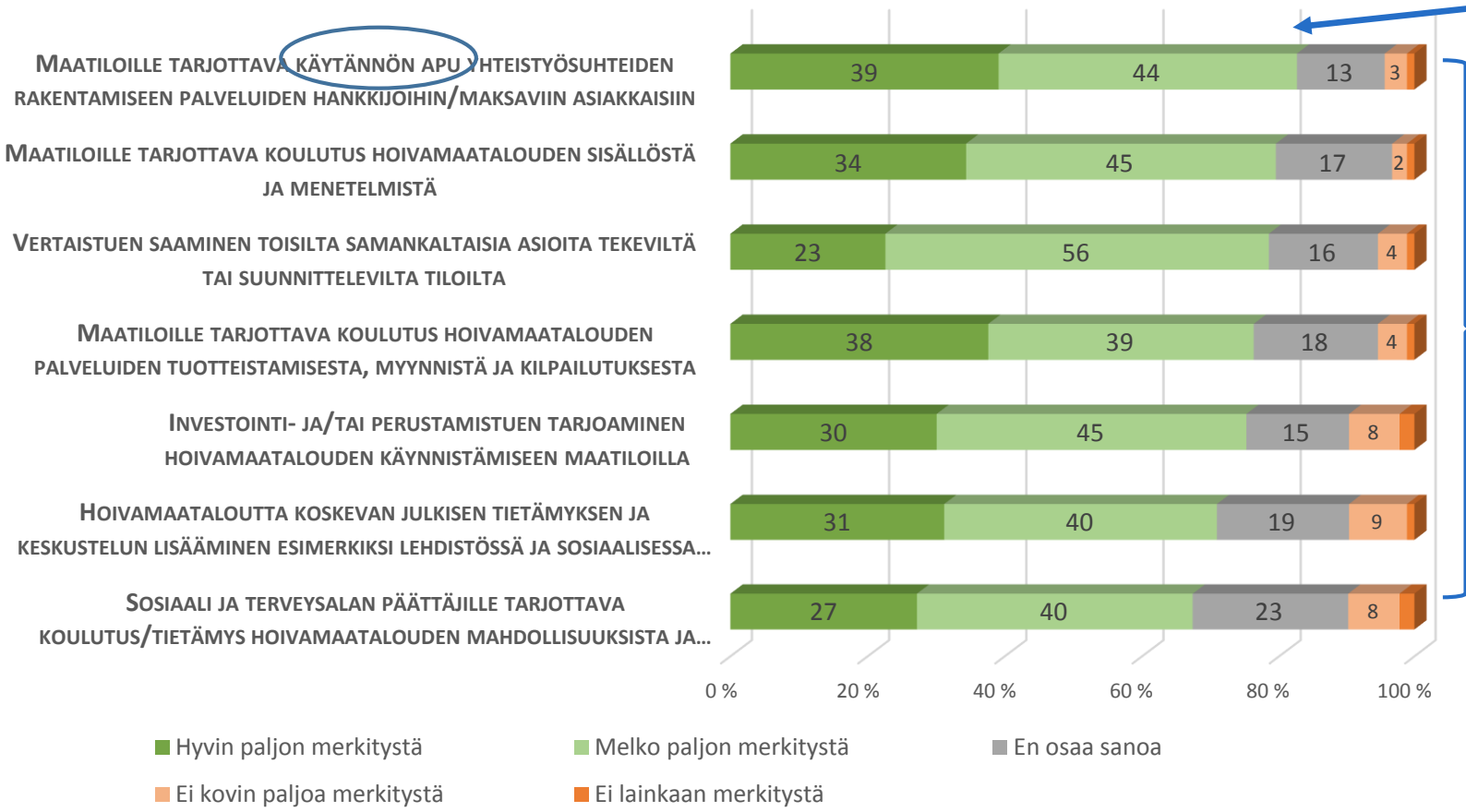

Tärkeimmäksi nähdään käytännön apu yhteistyösuhteis a asiakkaisiin

Hoiva-maataloudesta kiinnostuneet pitävät monenlaisia edistämis-toimenpiteitä merkityksellisinä

Esteenä pidetään erityisesti alan jäykkää byrokratia ja asenteita *(tieto avovastauksista)*

Alalla jo toimivat:

Miten suurella todennäköisyydellä toteutatte jotakin seuraavista lähivuosien (2016-2018)aikana?

(% vastaajista, arviot asteikolla 1-5) (n=19)

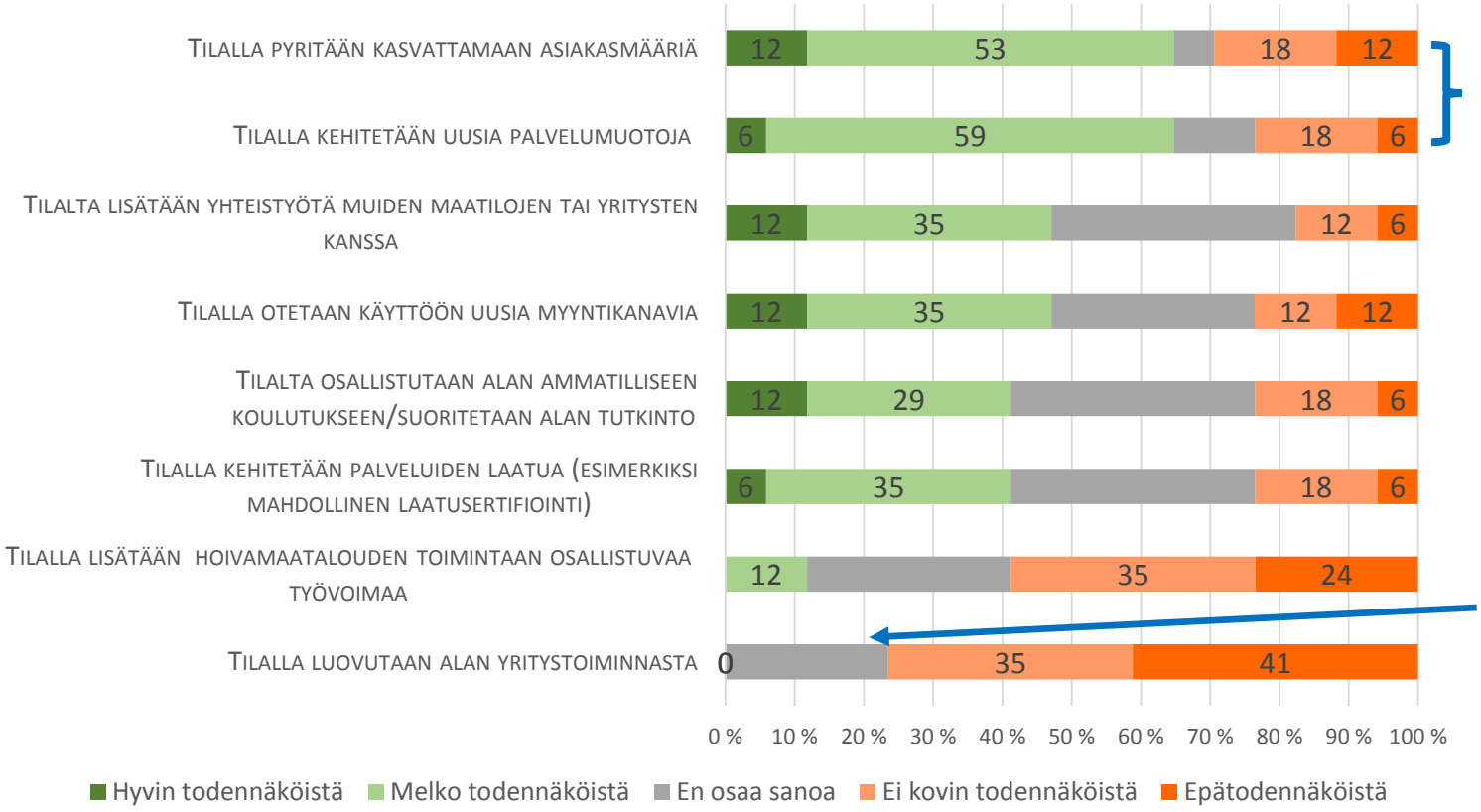

Alalla jo toimivat maatilat aikovat kasvattaa usein asiakasmääriä ja kehittää palvelumuotoja

Alan yritystoiminnan lopettaminen ei ole todennäköistä

Mikäli hoivamaatalous ei näyttäydy lainkaan kiinnostavana tai mahdollisena, mitkä ovat alalla toimimisen esteet ja tai rajoitteet?

% vastaajista, jotka antoivat mainitulle seikalle arvion 5=Hyvin paljon merkitystä tai 4 = Melko paljon merkitystä, n= 120)

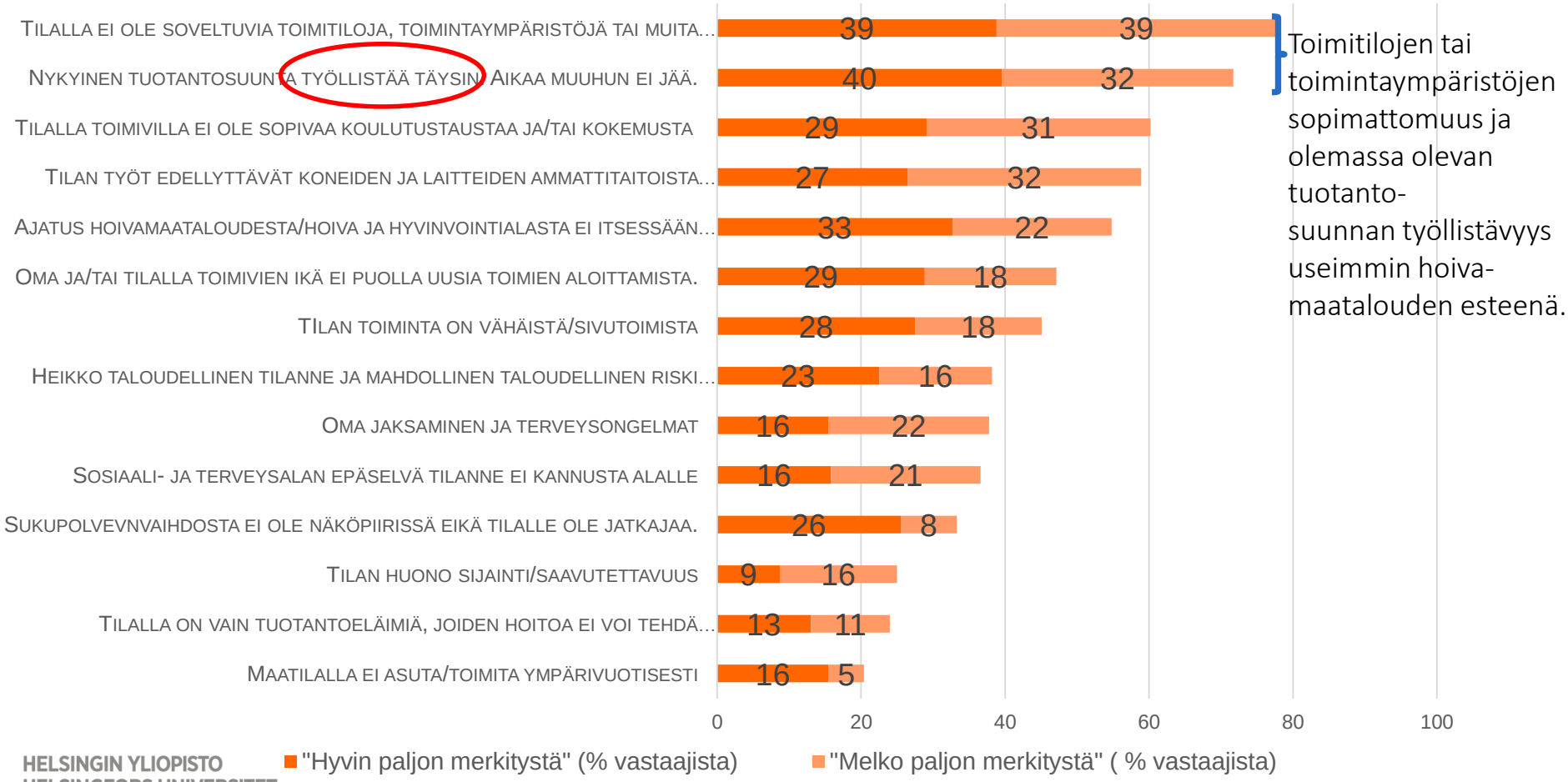

Toimitilojen tai toimintaympäristöjen sopimattomuus ja olemassa olevan tuotanto-suunnan työllistävyys useimmin hoiva-maatalouden esteenä.

LAAJENEMISPOTENTIAALI JA POHDINTAA

Laajenemispotentiaalin tarkastelua

- Kyselyaineisto ei pienen kokonsa vuoksi mahdollista hoivamaatalouden laajenemista koskevaa määrällistä ennustamista.
- Viitteitä reaalisesta kasvupotentiaalista saadaan kuitenkin seuraavista:

  - 44 % kyselyyn vastanneista tiloista on ainakin jossain määrin kiinnostunut alasta.

  - Vastaajien parissa tunnistetaan kysyntää ja tarjontaa lisääviä tekijöitä, joskin myös toiminnan rajoitteita (avoimet vastaukset)

  - Alalla jo toimivista useimmat aikovat kasvattaa asiakasmääriä ja kehittää uusia tuotteita, mutta yksikään ei suunnittele alan yritystoiminnan lopettamista.

- Laajanemispotentiaalia voi lähestyä myös epäsuorista tietolähteistä käsin (aikaisempi tutkimustieto ja asiantuntijoiden näkemykset)

Piilossa olevaa laajanemispotentiaalia?

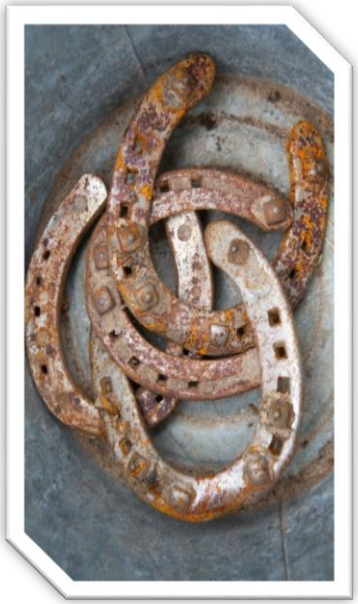

- Käytännöllinen koulutus, neuvonta ja alalle rekrytointi (esimerkiksi perhehoito) puhuttelee maatiloja enemmän kuin maatiloille vierailla käsitteillä tehtävä kyselymittaus?
- Piilossa olevaan potentiaaliin viittaavat kokemukset esimerkiksi tehokkaan seudullisen tiedotuksen, koulutuksen ja tukiverkoston avulla tehdystä tuloksellisesta perhehoidon rekrytoinnista maaseudulla (esim. Suupohjan seutu) (Perhehoitoliitto 2016)

Yhteenveto ja pohdintaa

- Maatiloilla on ainakin jossain määrin hoivamaatalouden laajenemispotentiaalia Etelä-Savossa.
- Laajanemisen resurssina tulee esille olemassa olevat luonto- ja ympäristötekijät ja sekä toimintatilat.
- Motiivina korostuu halu vaalia elävää maaseutua ja ympäristöä sekä eettinen toiminta yli taloudellisten perusteiden.
- Tärkeimmäksi edistäjäksi nähdään käytännön apu yhteistyösuhteiden rakentamisessa palvelujen ostajiin, mutta jäykän byrokratian pelätään toimivan vastakkaiseen suuntaan.
- Kysyntää lisäämällä voidaan saada liikkeelle piilevää laajenemispotentiaalia. Esimerkkinä hallitusohjelman kärkihankkeistus laitoshoitoa korvaavien palvelumuotojen, kuten perhehoidon kehittämiseen v.2016-2018 (STM).
- Maatilojen hoivapalveluilla voi olla merkittävä rooli maaseudun (perus)palvelutarjonnassa ja suotuisia ulkoisvaikutuksia maaseutualueiden yleiseen elinvoimaan.

Kiitokset ja keskustelua!

Päivi Pylkkänen
paivi.pylkkanen@helsinki.fi